

dental, el 1419, obtingué de l'autoritat romana la declaració doctrinal més explícita a favor de la doctrina de Ramon Llull, coneguda com a *Sentència definitiva*, encara que en aquell moment de 'definitiva' no en tingués ni un gram, perquè Nicolau Eimeric i les seves cent tesis antilul·lianes pesaven massa. Sento haver-ho de recordar, però els fets (i, per tant, la veritat) són aquests. El lul·lisme mallorquí, sense negar-li gens de la seva importància, sobretot per la gesta de les Illes Afortunades, potser pel precedent antilul·lià de la dinastia mallorquina i els seus partidaris, no arribaria a proporcionar proves indiscutibles de la seva existència somorta; encara en les pàgines que ens ocupen, l'autor, en sintetitzar la seva aportació, en parla.

Calia, doncs, recordar la importància i el ròssec conseqüencial d'aquells fets que s'esdevingueren entre París i Miramar els anys 1299-1300, a fi de comprendre fins i tot que Ramon Llull concentrés la seva atenció en una temàtica tan teològicament elemental com la de l'Ésser de Déu durant la seva estada mallorquina: els altres dos temes obsessivament lul·lians com l'existència d'escoles per a la formació de missioners i la metodologia per a capbussar-se en la 'conversió dels infidels', evidentment haurien equivalgut a una declaració de guerra i, doncs, aleshores 'no tocaven', per dir-ho amb expressió ara de moda.

Tocava, en canvi, submergir-se en el punt de més alta i bàsica teologia, en el de Déu mateix, com si es tractés d'una reelaboració parcial dels mateixos fonaments del *Llibre de contemplació en Déu*.

Josep Perarnau

Raimundi LULLI, *Opera latina, 7-9, annis 1274-1276 composita*, edidit Jaume MEDINA (Doctoris Illuminati Raimundi Lulli Opera Latina cum cura et studio Institutii Raimundi Lulli in Universitate Friburgensi Brisgavorum ad fidem codicum manv scriptorum edita, tomus XXXIII) (Corpus Christianorum. Continuatio mediaevalis, 215), Turnhout, Brepols 2009, XX i 614 pp.

El títol ens diu que el volum que ens ocupa és dedicat a la versió llatina de tres obres molt primerenques de Ramon Llull, publicades els anys 1274-1276: el *Liber de militia saecularri*, el *De principiis doctrinae puerilis* i el *Liber de orationibus et contemplationibus intellectus*; cal, però, advertir que el primer títol, que hauria estat la traducció llatina del *Llibre de l'orde de cavalleria*, justament no sembla haver tingut traducció llatina (almenys no se n'ha trobat cap exemplar i per això potser cal suposar que no existí) i, en conseqüència, l'espai que és dedicat a la seva presentació en el present volum no arriba a omplir cinc pàgines (3-7); i tot i que l'editor, basant-se en l'autoritat de Miquel Batllori, de Pere Bohigas i de Vincenzo Minervini, potser, en la d'Albert Soler, i en la d'antics catàlegs redactats en llatí, s'inclina a considerar aquesta darrera informació "buena prueba de la autoría del texto" (4).

Puc dir que els arguments no em convencen? La cort de Jaume II del 1276, celebrada al Rosselló, devia ésser qui sap si l'assemblea inicial del Regne de Mallorca, només per al Regne feudal de Mallorca i el rei implicat, en conseqüència, devia ésser Jaume II de Mallorca (en aquell moment a la Corona no hi havia cap d'altre rei En Jaume); i em pregunto com és encertat de pensar en una traducció llatina del *Llibre de l'orde de cavalleria* per a uns possibles cavallers aplegats en aquella ocasió, tots els quals, si llegir sabien, en sabien en català, i cap dels quals, en canvi, fora d'alguna excepció força difícil d'individuuar i d'acceptar, no sabia llatí? Temps a venir i fora de Catalunya, és possible que algú, cavaller o no, traduís o fés traduir aquell llibre, i que se n'hagi salvat alguna notícia en qualche paper escrit i encara desconegut. Però potser seria més assenyat deixar-nos d'hipòtesis, que en aquest moment no semblen tenir cap consistència objectiva...

...i encarar-nos amb el principal dels altres dos escrits, que és el dels *Començaments de doctrina pueril* i amb els prolegòmens a l'edició del text. M'ha cridat l'atenció una frase que he lle-

git en la informació sobre la còpia manuscrita d'aquest tractat lul·lià en el Cod. Lat. Monacensis 10549, en la pàgina XV del llibre que ens ocupa, en dir que en la meua descripció d'aquest còdex, en el volum segon de *Els manuscrits lul·lians medievals de la "Bayerische Staatsbibliothek" de Munic. II. Volums de textos llatins* (155-157), i sempre segons el prof. Medina, un servidor "tamen ff.[olia] quaedam desiderari praetermittit", cosa que aniria en contra de la metodologia de la descripció d'un manuscrit, que un servidor mateix havia feta constar en el volum I, p. 11, on dic que en estudiar el cos d'un volum "els elements bàsics són el plec i el full" (aquest amb els seus dos folis) i recordo pla bé els malsdecap que de vegades m'havia causat esbrinar aquest extrem; una d'aquestes devia ésser justament el Cod. Lat. Mon. 10549, on m'hauria calgut constatar que allà entorn el segle XVIII la materialitat del volum havia soferta una reconstrucció, amb nova numeració dels folis inclosa; i afegia: "La reconstrucció no deu haver tingut en compte els plecs; d'altra banda, mancants els reclams i la numeració dels fulls en el plec i la dels plecs, és impossible de reconstruir la composició material primitiva del volum; sembla que el plec darrer és íntegre (ff. 86-95) i, si els altres haguessin estat com aquest, els plecs haurien estat de 5 x 2. Al començament manca almenys un foli..."; es pot dir que no em vaig adonar que manquen folis? Crec haver indicat la causa per la qual poden i de fet manquen folis en els successius plecs; i que, essent força moderna la numeració dels folis, res no permet ni d'assegurar ni de suposar que aquesta numeració reflecteixi la situació primitiva dels folis en el cos del volum. I és de dolbre que el prof. Medina no recordés aquests extrems que, si no m'erro, expliquen la situació actual d'uns plecs i d'uns folis.

Les pàgines introductòries no sols ens presenten les característiques de les diverses versions i de llur còpia en el o els manuscrits que les han conservades (12-47), ans, immediatament després d'haver encetada aquesta secció, entra en el tema de *Las herejías del Liber de doctrina puerili* (14-27), i ens ofereix, si no sencer, generosos extrems de l'article que fa justament un segle, els anys 1909-1910 publicà dins el "Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana", Francesc Vilallonga i Ferrer, article, en el qual és feta una afirmació que almenys ara sabem que no respon a la veritat: "...hasta el año 1315... su doctrina fue tenida... por pura e incontaminada..." (15); el fet és que entorn el 1310, un teòleg italià, Agostino Trionfo, en el seu *Contra divinatores et sompniatores* (que eren fra Pèire Joan (Oliu), Arnau de Vilanova i Ramon Llull), incloïa un capítol, el sisè, per ell mateix resumit amb aquest títol: *Capitulum sextum, in quo ostenditur quod promittens irrefragabili demonstratione probare incarnationem Verbi et alios articulos fidei, cum hoc quod dicit falsum, derogat etiam fidei catholice et fomentum non modicum praestat haereticis*. Tampoc no és digna d'un text publicat dins el CC CM, l'afirmació que "Hacia 1503... se había publicado en Roma el famoso *Directorium Inquisitorum R. P. F. Nicolai Eymerici...*" (18); la mateixa nota 6 de la mateixa pàgina diu ben clar que l'edició romana de la dita obra és del MDLXXXVII: 1587, car el 1503, el *Directorium...* d'Eimeric, no fou publicat a Roma, ans a Barcelona per obra d'un dominic català, segurament mallorquí.

La característica de l'edició del prof. Medina és la de no limitar-se a donar-nos 'el' text llatí de l'esmentat llibre lul·lià, car hi afegeix el català i el de tres còpies de traducció llatina, les del manuscrit ara muniquès ja esmentat, amb les variants del també muniquès Clm 10549, la del ms. de Lió, *Bibliothèque Publique*, 258, i la de Palma de Mallorca, *Biblioteca Pública*, ms. 1072 (47).

Però el text de la *Doctrina Pueril* presenta un problema de complexa textual, que no sembla haver estat identificat en l'estudi introductori, només atent a allò que obres lul·lianes posteriors han dit de la *Doctrina Pueril* (27-28), car no diu ni una paraula (o un servidor no l'he sabuda veure), sobre possibles obres de Ramon Llull esmentades en la que ara ens ocupa, en el capítol 73 de la qual podem llegir: "Abans que aprenes lògica en llatí, l'aprèn en romans amb les rimes qui són après aquest libre" (364, 8, líns. 63-65): per tant, l'actual *Lògica nova* en català i en rims sembla que ja era escrita abans que ho fos la *Doctrina pueril*, i era destinada a perfeccionar-la com un text complementari. I això obliga a posar-se una pregunta: Quin lloc correspondria a la *Lògica nova* en romanç i en rims en la llista cronològica i numerada de les obres de Ramon Llull? És de dolbre que l'editor no n'hagi dita ni una paraula.

Sí que en diu, en canvi, i és digne d'agraïment, sobre l'objectiu o la finalitat o el sentit de la nostra *Doctrina...*: “obra de carácter eminentemente pedagógico”, amb una primera part dedicada a “los puntos esenciales de la doctrina cristiana”, i una de segona per a “conocimientos rudimentarios de las diversas ciencias y artes cultivadas en su tiempo” (11); res a objectar, però per ventura seria possible de concretar el sentit d'exposició tant de la doctrina cristiana de la primera part, com de les institucions d'ensenyament d'humanitats de la segona: en llegir les successives explicacions m'he preguntat si allò que escriví Ramon Llull per a la formació humana i cristiana del seu fill no incloïa també l'exposició de la manera com cada un dels punts era considerat i traduït en la vida de cada dia; i ací, per donar-ne una mostra només tenim ‘l'embaras du choix’, però podem escollir un dels paràgrafs dedicats a la creació: “D'aquelles coses qui són a l'home pus necessàries ha Déus donada major abundància, així com de terra e d'air, e de foc e de sal e de ferro e de pa e de les altres coses semblants a aquestes”: em permetria de dir que Llull exposa al seu fill allò que constitueix la ‘creació’, en el món mediterrani, en particular a les Illes Balears i Pitiüses i encara més en particular a l'illa Eivissa, la qual, amb la seva proximitat assegurava l'abundància de sal a les Balears, en particular a la de Mallorca; però l'abundància de sal, posem per cas, no devia ésser un element gaire a l'abast de totes les mans (i de totes les butxaques) en les comarques dels Alps, per esmentar un exemple.

Són, certament, de doldre les ensopegades de l'edició Medina, però és sobretot d'agrair la feïnada a la qual l'editor s'ha sotmès en la preparació i publicació del present volum, tan ric en textos fins ara pràcticament inabastables. Moltes i grans gràcies!

Josep Perarnau

ARNALDI DE VILLANOVA, *Tractatus de humido radicali*, edidit Michael R. McVAUGH et praefatione et commentariis instruxerunt Chiara CRISCIANI et Giovanna FERRARI (Arnaldi de Villanova Opera Medica Omnia, V,2), Barcelona, Publicacions de la Universitat de Barcelona 2010, 640 pp.

Amb aquest, si el signant no s'ha equivocat, ja són catorze els volums de l'AVOMO posats a la mà del possible lector i som informats que cinc d'altres es troben en preparació. Bona ocasió per a manifestar agraïment als quatre membres de la comissió que en nom del Seminarium Historiae Scientiae Barcinonense asseguren amb llur interès la continuïtat de la col·lecció esmentada en el títol; també a la Fundació Noguera, que tot sembla dir-nos que és qui en aquests moments de crisi econòmica fa possible la continuïtat de les edicions.

Encara que només fos pel seu embalum, el llibre que tenim a les mans obliga a no escatimar els reconeixements, sobretot perquè la raó principal no són les 640 pàgines, ans, sobretot, el contingut que aquestes fan arribar al lector, perquè dins aquest volum, ultra els complements diguem-ne ‘menors’ (bibliografia: 573-608), (taula d'antropònims: 611-619), (taula de mots llatins: 621-633) i (taula de volums manuscrits: 635-636), que li completen la vàlua, les dues peces bàsiques del llibre són l'edició crítica del text (273-318) i l'estudi, signat per les dues professores italianes Crisciani i Ferrari, sobre el tema de ‘l'humidum radicale’ en els primers segles de la Baixa Edat Mitjana; en les seves pàgines ens passen davant els ulls una quantitat més que considerable de ‘físics’ (per tant, filòsofs i metges) contemporanis, la doctrina dels quals ens és successivament resumida i ens són posats davant els ulls els fragments textuais que ens la posen a l'abast de la mà. És una satisfacció que s'agraeix el fet que entre aquests no hi manqui el nostre Ramon Llull (378-385) i, per suposat, mestre Arnau de Vilanova, que s'enduu la part del lleó (397-571)

També cal agrair al prof. Michael McVaugh l'haver-nos donat un text de gran netedat i de plaent lectura. A fi que la lloança no pugui semblar acrítica, em limitaré a indicar un parell o